

מודל ILAUGH של קוגניציה חברתית

מישל גרסייה ווינר פיתחה את מודל ILAUGH של קוגניציה חברתית על מנת להסביר את מגוון המיומנויות והמושגים שאנו צריכים לעבד ולהגיב אליהם על מנת להצליח באינטראקציה חברתית ובפתרון בעיות. כל אחד מהמרכיבים האלו של קוגניציה חברתית משפיעים לא רק על היכולת שלנו להתחבר אלא גם על היכולת שלנו לעבד מידע מורכב בכיתה או במקום העבודה. מודל זה מוכח באופן כזה שכל מרכיב נחקר וזוהה כתכונה מאפיינת אצל אנשים עם קשיים חברתיים.

מרכיבי המודל:

I - Initiation of Communication (Kranz & McClannahan, 1993)

יזומה תקשורתית: יזומה תקשורתית היא היכולת להשתמש במיומנויות של השפה על מנת לבסס יחסים חברתיים או להשיג עזרה או מידע מאחרים. לתלמידים על הרצף האוטיסטי קשה, במצבי לחץ או כאשר מידע לא מובן בקלות, ליזום תקשורת. השימוש בשפה אינו זורם אלא במצבים מוכרים ובטוחים. אפילו אצל תלמידים ואנשים בתפקוד גבוה יש פער ניכר בין היכולת שלהם לתקשר כאשר הם מדברים על תחומי העניין שלהם לבין היכולת הזו כאשר נדרשים לבקש עזרה או להצטרף לקבוצת בני גילם. שני מרכיבים אלו: בקשת עזרה והבנה כיצד להיכנס לאינטראקציה בקבוצה חשובים ביותר להצלחה של כל תלמיד בעתיד.

L - Listening with Eyes and Brain (Mundy & Crowson, 1997; Kuncie and Mesibov, 1998; Jones & Carr, 2004)

הקשבה עם העיניים והמוח: להרבה אנשים על הרצף האוטיסטי יש קושי בהבנה שמיעתית. מנקודת מבט חברתית הקשבה דורשת יותר מאשר קליטת מידע שמיעתי, היא דורשת מהאדם לצרף מידע שנראה עם מידע שנשמע על מנת להבין במלואו את המסר שהועבר, או לעשות ניחוש מושכל לגבי מה שנאמר כאשר לא ניתן להבין בבירור.

לדוגמה: מורות בכיתה מצפות מתלמידים ל"הקשיב עם העיניים" בזמן שהן מלמדות הן מכוונות למי הן מדברות על ידי כך שהן מסתכלות עליו או מתקרבות אליו ולא דווקא קוראות בשמו. תלמידים מתייחסים לבני גילם, שוב ושוב, דרך רמזים בלתי מילוליים החל מגלגול עיניים לסמן שעמום דרך הרמת גבות להביע פליאה ועד להתבוננות לכיוון מסוים כדי להסב לשם את תשומת ליבו של האחר. באופן ברור, על מנת להיות מסוגל ל"הקשיב עם העיניים" תלמידים צריכים להיות מסוגלים ל"קשב משותף" - Joint Attention " מיומנות שמתפתחת באופן טבעי בגיל 12-15 חודשים אצל ילדים רגילים (נוירו-טיפיקלים) אבל חסר בהתנהלות החברתית של ילדים על הרצף האוטיסטי, הפרעות קשב וריכוז ואחרים. הכוונה בתחום הכרחי ובסיסי לאינטראקציה חברתית זה, מתחילה ללמד תלמידים שעניינם משתפות במידע חברתי. לא כל התלמידים מבינים זאת או את העובדה שהקשבה דורשת מלוא תשומת לב הן לרמזים מילוליים והן לרמזים בלתי מילוליים. אפשר להרחיב וללמד תלמידים להתייחס למחשבות של אחרים דרך משחק ופעילויות חברתיות ולפתח את היכולות של תלמידים להתייחס אל ולעבד נכון רמזים מורכבים שעוזרים להם "להקשיב עם כל הגוף".

A- Abstract and Inferential Language/Communication (Minshew, Goldstein, Muenz & Payton, 1992)

הפשטה והסקה של שפה ותקשורת (הבנת הכוונה המופשטת בשפה): את רוב השפה שבה אנחנו משתמשים אי אפשר לפרש מילולית. התקשורת שלנו מתובלת בניבים, מטאפורות, סרקזם והקשים. פרסים ניתנים לסופרים וקומיקאים על השימוש היצירתי בשפה. כל דור של מתבגרים יוצר סלנג משלו; מי שמבין - מקובל, מי שלא בחוץ. בפרסום ובמדיות אחרות משתמשים בסימנים האלה.

המרכיב של הפשטה והבנת כוונה בתקשורת הוא עצום ומשתנה כל העת. זו טעות לחשוב שתלמידים עם קושי בחשיבה חברתית מסוגלים להבין את השימוש המופשט בשפה. הבנה מילולית של השפה הוא אחד המאפיינים הבולטים של אנשים על הרצף האוטיסטי ועם זאת מחנכים והורים מפספסים את הקושי הזה. מתוך מחשבה שהילד חכם מניחים שהוא מבין את הניואנסים בתקשורת איתו ואם כן מתייחסים לכך עושים זאת בדרך של למידת ניבים, אירוניה ומטאפורות בשעורי שפה.

הבנה מדויקת של מסר חברתי תלויה ראשית בהכרה כי קיימים שני קודים של שפה: מילולי ופיגורטיבי (צורת דיבור) ובנוסף היכולת לזיהוי ופירוש של דיבור וסימנים בלתי מילוליים שמלווים אותו. היא דורשת מהאדם לשים את השיחה בהקשר החברתי, תרבותי שבו היא מתרחשת ויותר מכך על המשתתף לקחת בחשבון את כל הידע וההיסטוריה שיש לו לגבי האדם המשתתף בשיחה. לבסוף, בגרות רגשית והתפתחות חברתית משפיעים עד כמה האדם מפרש נכון את מה שנאמר.

היכולת לפרש כוונות ורצונות של אחרים מתחילה בשנת החיים הראשונה ונהיית מורכבת ככל שמתבגרים. ילדים לומדים שטון הדיבור של אימא אומר הרבה והמסר יתפספס אם יתייחסו רק לדברים שהיא אומרת. עם ההתפתחות ילדים מבינים שהבנת מסרים מתבססת במידה רבה על היכולת לעשות ניחוש מושכל בהתבסס על נסיון העבר, ידע שיש או אין על האדם והסיטואציה שבה נמצאים ורמזים תקשורתיים זמינים. בזמן שיחה אנשים מניחים שבני שיחם מנסים לפענח את המסר שהם מעבירים. עד כיתה ג', ילדים רגילים מבינים שצריך להסיק משמעות ולא לצפות שהמשמעות תועבר לנו באופן מילולי.

היכולת להבין שפה באופן מוסק ומופשט קשור באופן הדוק ליכולת להבחין במחשבות, פרספקטיבות וכוונות של אנשים אחרים במהירות וביעילות. במילים אחרות "לקרוא מחשבות" של אחרים מבחינה חברתית.

לדוגמה: כשנער בן 17 על הרצף האוטיסטי, נשאל: "אני מבינה שאתה נמצא במקלה?" הוא ענה לשואלת "לא. אני נמצא בבית שלך". זה איננה ציניות זו תשובה המתבססת על פרשנות מילולית של השאלה.

קושי זה מוביל לקשיים במשימות לימודיות בהבנת הנקרא בשאלות המתייחסות למחשבות ופעולות של הדמויות בהתבסס על ההקשר בסיפור ומה שהקורא יודע עליהן. ללא התנסות אמיתית, תלמידים אלו מתקשים לנחש איך דמויות בסיפור עשויות לחשוב, להרגיש ולפעול.

U - Understanding Perspective (Baron-Cohen & Jolliffe, 1997; Baron-Cohen, 2000)

הבנה של נקודת מבט (פרספקטיבה): על מנת להבין את נקודות המבט הנבדלות של אחרים צריך שתיאוריית המיינד (TOM) תפעל בצורה מהירה ויעילה. אצל תלמידים נזר טיפיקלים מתבסס התפקוד של TOM בין הגילאים 4-6. לקיחת פרספקטיבה היא דבר מורכב הכולל מספר דברים המתרחשים בעת ובעונה אחת באופן סינרגטי ודינמי. הגדרה של היכולת לקחת פרספקטיבה כוללת את היכולת לקחת בחשבון את:

- המחשבות
- הרגשות
- הכוונות המבוטאות בשפת הגוף
- הכוונות המבוטאות בדיבור
- ידע קודם וניסיון
- מערכת אמונות
- אישיות

שלך ושל אחרים.

בזמן שלוקחים את כל אלה בחשבון בהתייחס לסיטואציה ספציפית.

לקיחת פרספקטיבה, נדרשת בכל פעם שנמצאים בחברת אנשים גם אם לא מדברים איתם. התייחסות לפרספקטיבה של האחר בזמן שמתקשרים איתו דורשת לקחת בחשבון את כל הנזכר לעיל בזמן קצר מאוד. מדובר ביכולת לעבד ולהגיב למחשבות שלך ושל האחר בחלקיקי שניות מה שקשה ביותר לאנשים על הרצף האוטיסטי גם אם הם חכמים מאוד.

היכולת לקחת פרספקטיבה של אחרים היא המפתח להשתתפות בכל סוג של קבוצה (חברתית או לימודית) כמו גם היכולת לפרש מידע שמצריך הבנה של דרך החשיבה של אחרים. זה קורה בלמידה במגוון תחומים וחולשה ביכולת הזו מאפיינת תלמידים על הרצף האוטיסטי. יחד עם זאת, כמו בכל מרכיבי המודל, הביטויים של לקיחת פרספקטיבה משתנים על פני הרצף.

G - Gestalt Processing/Getting the Big Picture (Shah & Frith, 1993; Fullerton, Stratton, Coyne & Gray, 1996)

גשטאלט / לראות את כל התמונה: מידע מועבר דרך מושגים לא רק עובדות. בזמן שיחה, המשתתפים יודעים באופן אינטואיטיבי אילו מושגים מונחים ביסוד השיחה. בזמן קריאה המטרה היא לעקוב אחר הרעיון המרכזי (מהות) ולא רק לאסוף עובדות. היכולת להבין את ההקשר הכללי, קריטית להבנה של מידע חברתי ואקדמי. תלמידים המתקשים בזאת לעיתים קרובות חווים קושי בהתבטאות בכתיבה, מיומנויות ארגוניות שונות וניהול זמן (כל המושגים האלה דורשים מאיתנו להישאר ממוקדים ברעיון מרכזי על מנת לשמור על הכתיבה, השיחה או התכנון מכוונים אילו. רבים מהתלמידים על הרצף האוטיסטי מתקשים בכך, הם מתמקדים יתר על המידה בפרטים ולא במהות - מה שאינטואיטיבי עבור תלמידים נזרוטיפיקלים).

H - Humor and Human Relatedness(Gutstein, 2001; Greenspan, & Wieder, 2003; Prizant, Wetherby, Rubin, Laurent & Rydell, 2006)

הומור וזיקה אנושית: לרבים מהאנשים והילדים על הרצף האוטיסטי יש חוש הומור, אבל הם נלחצים מאחר והם מפספסים הרבה מהסימנים העדינים והמורכבים שצריכים לעזור להם להבין איך להשתתף באופן מוצלח באינטראקציה עם אחרים. חשוב שאנשי מקצוע והורים יעבדו במסירות ועם הומור על מנת להפחית את החרדה שהם חווים. לעיתים קרובות השימוש בהומור לא מותאם וגם על כך יש לעבוד בצורה ישירה.

זיקה אנושית- היכולת להקשר רגשית לאחרים- היא בלב היחסים החברתיים וההתפתחות המלאה של אמפתיה וויסות רגשי. ללמד תלמידים איך להתייחס ולהגיב לרגשות של אחרים כמו גם לשל עצמם ובו בזמן לעזור להם לחוש את ההנאה שמתעוררת מקשר ושיתוף עם אחרים קריטית להתפתחות של כל ההיבטים השונים של התפתחות חברתית .

Translated to Hebrew by:

תורגם לעברית על ידי:

ליאת פליישר M.A
מומחית תחום ASD
Liat_hr@walla.com מושב חרות טל. 09-7964768 נייד: 050-8353063

